

ких рекомендацій с целью свести к минимуму ограничения и нарушения конституционных прав граждан.

NEEDS OF CRIMINALISTICS SUPPORT FOR THE COMPLIANCE OF RIGHTS AND FREEDOMS OF CITIZENS IN PROCEDURAL ACTIONS

**V. Galagan
Z. Udovenko**

The article draws attention to the need to comply with the procedure for investigative actions, specified in the Criminal Procedural Code of Ukraine, especially those that may be related to the restriction of the rights and freedoms of participants in criminal proceedings. Such participants include not only the suspect, the accused, but also the victim, the witness, other persons taking part in the proceedings or performing their inherent procedural functions. The rights and legitimate interests of these and other persons may be limited during the search of housing or other possession of the person, examination, obtaining samples for examination and other procedural actions, the production of which may be related to the use of procedural coercive measures. During the production of these actions, it is important to take into account the correlation of rights and legitimate interests of participants in criminal proceedings with the definition of priority values to be protected by authorized state bodies.

Ensuring the realization of the rights and freedoms of citizens is carried out through the use of various knowledge, including forensic knowledge. Now it is urgent to conduct an in-depth study of the problems associated with forensic support for the observance of citizens' rights and freedoms, guarantees and conditions for their implementation in criminal proceedings in Ukraine. In the pre-trial investigation, the science of criminology is designed, with the help of its inherent methods and means, to ensure the proper use of forensic knowledge to ensure the rights and freedoms of citizens. Therefore, it is important to not only procedural regulation of the implementation of criminal proceedings and individual procedural actions, but also the development of forensic recommendations with a view to minimizing the restrictions and violation of the constitutional rights of citizens.

УДК 343.1

О. В. Одерій
доктор юридичних наук, доцент, професор
Донецький юридичний інститут МВС України

І. С. Клечановський
аспірант

Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Дала

Ю. І. Клечановська
адвокат

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 615 КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ (ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ)

Використання положень ст. 615 Кримінального процесуального кодексу (далі — КПК) України під час досудового розслідування викрило певні проблеми, що призвело до

наукової дискусії. Фахівцями було висловлено як позитивні відгуки щодо її впливу на прийняття певних процесуальних рішень під час досудового розслідування в зоні Антитерористичної операції (далі — АТО), так і критичні. Останні пов'язані з тим, що відповідно до чинного законодавства не тільки запобігання злочинності та боротьба з нею, але й боротьба з тероризмом, зокрема в зоні АТО, повинна ґрунтуватися на принципах законності та неухильного додержання прав і свобод людини і громадянина, пріоритетності захисту життя і прав осіб, які наражаються на небезпеку внаслідок знаходження в зоні терористичної діяльності. Проведено теоретичний аналіз нормативного забезпечення ст. 615 КПК, результатом чого встановлено, що у період часу з 05 листопада 2014 року по 02 грудня 2015 року у питанні визначення території проведення АТО існував правовий вакуум, що підтверджується й дослідженнями інших науковців. Висловлено авторську позицію щодо положень ст. 615 КПК стосовно терміну «відповідний прокурор». Визначено, що судова практика не має єдиного погляду на результати використання положень згадуваної статті, на підтвердження чому приведені конкретні приклади, в яких судом тому надана діаметрально різна оцінка (від виправдання обвинуваченого до навпаки). З огляду на це констатується, що така ситуація не є прийнятною і свідчить про недосконалість критеріїв застосування ст. 615 КПК України, що створює умови для обмеження прав і свобод людини. Авторами звернута увага на те, що не дотримання положень міжнародного права і приписів Конституційного Суду України може призвести в майбутньому до звернень до Європейського суду з прав людини щодо порушення права на справедливий і публічний розгляд справи у продовж розумного строку незалежним і безстороннім судом.

19 листопада 2012 року набрав чинності чинний Кримінальний процесуальний кодекс України [1], основним принципом якого стало дотримання прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні. З цієї метою законодавець суттєво розширив функції суду щодо контролю за дотриманням прав і свобод сторін кримінального провадження під час досудового розслідування, а також запровадив інститут слідчого судді, як особи, яка спеціально уповноважується на здійснення такого контролю. Наведене кореспондується з положеннями ст. 55 Конституції України (далі — КУ), де прямо визначено, що «права і свободи людини і громадянина захищаються судом» [2]. Разом з тим, діючий КПК постійно доповнюється новими положеннями, певні з яких мають неоднозначне розуміння та реалізацію на практиці, що викликає дискусію як серед науковців, так і практиків. З приводу їх застосування не припиняється полеміка серед науковців і практиків, окремі з яких вважають, що чинне законодавство містить серйозні антиконституційні обмеження прав і свобод людини і громадянина та потребує негайного приведення у відповідність до міжнародних стандартів і конституційних приписів [3]. Одна з таких, є реалізація положень статті 615 КПК.

Проблеми, що виникають при застосуванні ст. 615 КПК під час досудового провадження викликають зацікавленість серед науковців і практиків, про що свідчать наукові публікації О. В. Капліної, В. Т. Маляренка, І. І. Маскалюк, М. О. Лисенкова, В. І. Сліпченка, О. М. Черняк, О. В. Хваліц та ін., проте аналіз практики засвідчує наявність низки питань, які потребують свого вирішення.

Мета статті зумовлена необхідністю дослідження аналізу практики застосування ст. 615 КПК з огляду на дотримання як міжнародних стандартів, так і чинного законодавства.

У зв'язку із проведенням на частині території України антитерористичної операції та фактичною неможливістю виконання слідчими суддями у встановлені законом строки своїх повноважень, законодавцем 12 серпня 2014 року було прийнято рішення про необхідність доповнення ст. 615 КПК «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції». Відповідно до її положень, «на місцевості (адміністративній території), на якій діє правовий режим воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції, у разі неможливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею повноважень, передбачених статтями 163, 164, 234, 235, 247 та 248 цього Кодексу, а також повноважень щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109–114–1, 258–258–5, 260–263–1, 294, 348, 349, 377–379, 437–444 Кримінального кодексу України, ці повноваження виконує відповідний прокурор» [4]. Наукова спільнота по різному відреагувала на таке нововведення. На думку окремих фахівців означена норма полегшила роботу правоохоронних органів, оскільки надала можливість прокурорам набагато ефективніше й оперативніше виконувати свої конституційні повноваження, передусім у зоні бойових дій. Наприклад, майже одразу після її прийняття у серпні 2014 року через кілька діб прокурором Донецької області в районі проведення АТО здійснено затримання російських військовослужбовців Александрова та Єрофєєва [5, с. 96]. Інші науковці відразу висловили критичну позицію щодо такого доповнення КПК, оскільки воно не вирішило всіх проблем, які існують, адже закон не передбачає якогось дійсно «особливого режиму досудового розслідування». Так, О. В. Капліна прямо зазначила, що особливість полягає тільки в тому, що частина повноважень слідчого судді вимушено та тимчасово передається відповідному прокурору. Проте, продовжила вона, відповідно до чинного законодавства не тільки запобігання злочинності та боротьба з нею, але й боротьба з тероризмом, зокрема в зоні АТО, повинна ґрунтуватися на принципах законності та неухильного додержання прав і свобод людини і громадянина, пріоритетності захисту життя і прав осіб, які наражаються на небезпеку внаслідок терористичної діяльності [6, с. 49]. Крім того, й дотепер відсутня єдина позиції судових та правоохоронних органів щодо тлумачення вказаної норми закону, що призводить до неоднакового її застосування на практиці.

Так, з аналізу відкритих джерел інформації ми можемо констатувати, що протягом 2015 року під час проведення досудового розслідування кримінального провадження прокурори прокуратури Донецької області користувалися загальними нормами кримінального процесуального закону, а саме: отримували дозволи на проведення відповідних слідчих дій, в тому числі не-

гласних слідчих (розшукових) дій (надалі — НСРД), у слідчих суддів відповідних судів. Щодо застосування ними положень ст. 615 КПК України — нам достеменно не відомо. Разом з тим, в той же період часу слідчі слідчого відділу Управління нагляду за додержанням законів об'єднаними силами антитерористичної операції Головної військової прокуратури України Генеральної прокуратури України керувалися ст. 615 КПК України та проводили НСРД на підставі постанови прокурора у кримінальному провадженні, обґрунтовуючи свою процесуальну позицію:

а) Указом Президента України № 405/2014 від 14 квітня 2014 року «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України», яким введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України». Вказаний Указ Президента набрав чинності з дня його опублікування, тобто 14 квітня 2014 року [7].

б) Законом України (далі — ЗУ) «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» № 1669-VII від 02 вересня 2014 року [8].

При цьому, якщо звернутися до згадуваного ЗУ, то виявимо, що в ньому чітко прописано період та територія проведення АТО, зокрема у ст. 1 визначено:

а) період проведення антитерористичної операції — час між датою набрання чинності Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» від 14 квітня 2014 року № 405/2014 та датою набрання чинності Указом Президента України про завершення проведення АТО або військових дій на території України;

б) територія проведення антитерористичної операції — територія України, на якій розташовані населені пункти, визначені у затвердженому Кабінетом Міністрів України переліку, де проводилася антитерористична операція [8].

У свою чергу, на виконання вимог цього ЗУ, Розпорядженням Кабінету Міністрів України (далі — КМУ) № 1053-р від 30 жовтня 2014 року, було затверджено перелік населених пунктів, на території яких здійснювалася АТО [9], проте вже 05 листопада 2014 року Розпорядженням КМУ № 1079-р від 05 листопада 2014 року його дію було зупинено [10] і лише 02 грудня 2015 року КМУ Розпорядженням № 1275-р повторно затвердив перелік населених пунктів, на території яких здійснювалася АТО [11]. Звідси випливає, що у період часу з 05 листопада 2014 року по 02 грудня 2015 року у питанні визначення території проведення АТО існував правовий вакуум, про що наголошують й інші науковці [12, с. 162]. Поряд з тим, на переважній більшості підконтрольній Україні території зони конфлікту в Донецькій та Луганських областях, слідчі судді виконували свої повноваження у повному обсязі та встановлені законом строки.

Ще одне з дискусійних питань пов'язане з тим, що у редакції ст. 615 КПК застосовується поняття «відповідний прокурор». Згідно з п. 15 ст. 3 КПК прокурори, починаючи з Генерального прокурора України й закінчуючи прокурором прокуратури, діють в межах повноважень, визначених цим кодексом, але не зазначено, який саме прокурор є відповідним. На уточнення закону видано спільний Наказ Міністра внутрішніх справ України, Генерального прокурора України, голови Служби Безпеки України від 26 серпня 2014 року за № 872/88/537 (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 27 серпня 2014 року за № 1038/2815), в якому зазначено, що повноваження, передбачені ст. 615 КПК, виконуються прокурором, який здійснює процесуальне керівництво у відповідному провадженні. Тобто і прокурор і слідчий суддя в одній особі, що створює, на наш погляд, підґрунтя для можливих обмежень права людини і суперечить основним принципам кримінального процесу.

З огляду на викладене, цікавою є практика оцінки судами застосування органами досудового розслідування положень ст. 615 КПК. Для прикладу нами проаналізовані кримінальні правопорушення за ст. 368 КК, які вчинені у 2015 році на території Донецької області, що підконтрольна Україні, а досудове розслідування проводилося одним й тим же слідчим підрозділом (слідчий відділ Управління нагляду за додержанням законів об'єднаними силами АТО Головної військової прокуратури України Генеральної прокуратури України).

Так, за одним з кримінальних проваджень вироком Краматорського міського суду Донецької області від 23 жовтня 2017 року [13] було розглянуто правомірність використання прокурором ст. 615 КПК України при наданні дозволу на проведення НСРД. У вирокі суд зазначив, що у постановках про їх проведення прокурором не зазначається у чому полягала неможливість виконання у встановлені законом строки слідчим суддею Апеляційного суду Донецької області повноважень з розгляду клопотань про проведення НСРД. Щодо іншої, зазначеної у постанові підстави («необхідність оперативного встановлення обставин справи»), то, на думку суду, вона ні в якому разі не надає прокурору законного права на виконання повноважень слідчого судді. При цьому положеннями ст. 250 КПК України прокурор також не скористався, а відповідно до них негласна слідча (розшукова) дія може бути розпочата до постановлення ухвали слідчого судді у випадках, передбачених КПК України, за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора. У такому випадку прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді. Вказана норма закону є чинною і її редакція не змінювалася у зв'язку із доповненням ст. 615 КПК. Водночас, згідно ч. 2 ст. 1 ЗУ «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції», питання що відносяться до повноважень слідчого судді у кримінальних провадженнях, що перебувають на стадії досудового розслідування і здійснюються в районі проведення АТО, в разі неможливості здійснювати правосуддя розглядаються слідчими суддями місцевих загальних судів,

визначених головою Вищого спеціалізованого суду України (далі — ВССУ) з розгляду цивільних і кримінальних справ. На виконання вказаного ЗУ головою ВССУ видано розпорядження від 02 вересня 2014 року № 2710/38-14 «Про визначення територіальної підсудності справ», згідно якому розгляд кримінальних проваджень підсудних Апеляційному суду Донецької області (м. Донецьк) здійснюється Апеляційним судом Запорізької області. У свою чергу, роботу Апеляційного суду Донецької області було відновлено з 26 травня 2015 року у м. Бахмут (раніше — м. Артемівськ) Донецької області на підставі розпорядження Голови ВССУ від 21 травня 2015 року № 33/0/38-15.

Таким чином, на момент винесення прокурором постанов про проведення НСРД (15-18 березня 2015 року) розгляд клопотання у порядку статей 247, 248 КПК України об'єктивно міг бути забезпечений слідчими суддями Апеляційного суду Запорізької області у встановлені законом строки. До того ж, судом звернуто увагу й на зміст листа в. о. голови Апеляційного суду Донецької області (м. Маріуполь) від 04 березня 2016 року, згідно якого у вказаному суді розгляд клопотань про надання дозволу на проведення НСРД відновлений з 12 серпня 2014 року та проводиться по теперішній час. Враховуючи, що НСРД були розпочаті заздалегідь та проводилися протягом 30 діб, слідчий чи прокурор мали достатньо часу та можливостей звернутися до слідчого судді для отримання відповідного дозволу на проведення відповідних НСРД. З огляду на наведене, суд дійшов висновку, що прокурор у кримінальному провадженні не мав права та підстав перебирати на себе повноваження слідчого судді Апеляційного суду з приводу надання дозволу на проведення НСРД, а отже такі його рішення є незаконними. Таким чином, необгрунтоване використання прокурором положень ст. 615 КПК України призвело до визнання судом цих доказів недопустимими та стало однією з підстав ухвалення у цій справі виправдувального вироку [13].

В іншій справі вироком Ізюмського міськрайонного суду Харківської області від 21 грудня 2016 року, навпаки осіб було визнано винними та засуджено на підставі доказів, отриманих з використанням прокурором ст. 615 КПК практично при аналогічних обставинах. В обґрунтування своїх висновків, серед іншого, суд посиляється на протоколи НСРД, які були проведені в лютому-квітні 2015 року в порядку ст. 615 КПК (тобто без дозволу відповідного слідчого судді), та визнає їх належними доказами. При цьому суд спирається на ті ж самі нормативні документи, що й Краматорський міський суд Донецької області [14]. Аналогічну оцінку використання прокурором ст. 615 КПК (щодо надання дозволу на проведення НСРД у травні 2015 року) надав й Красноармійський міськрайонний суд Донецької області [15]. Разом з тим, за усіма вищенаведеними кримінальними провадженнями орган досудового розслідування звертався з відповідними клопотаннями до слідчих суддів для отримання дозволу на проведення обшуків (ст. 234 та ст. 235 КПК), хоча за логікою речей, міг (за тих же правових підстав, що й стосовно проведення НСРД) також звернутися до відповідного прокурора у порядку ст. 615 КПК.

Така ситуація не є прийнятною і свідчить про недосконалість критеріїв застосування ст. 615 КПК України, що створює умови як для обмеження прав і свобод людини, так і до діаметрально різної трактовки (оцінки) результатів її використання судовими органами.

У свою чергу, відповідно до положень ст. 8 Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод», кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється **згідно із законом** і є необхідним у **демократичному суспільстві** в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [16]. До того ж, незважаючи на те, що згідно з положеннями Конвенції під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що не відповідають її зобов'язанням за цією Конвенцією, виключно в тих межах яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом (ст. 15), введення скорочених чи прискорених форм судочинства під час воєнного або надзвичайного стану суперечить ст. 6 Конвенції, а в майбутньому може призвести до звернень до Європейського суду з прав людини щодо порушення права на справедливий і публічний розгляд справи у продовж розумного строку незалежним і безстороннім судом. Більше того, ще у 2011 році рішенням Конституційного Суду України № 12-рп/2011, дано офіційне тлумачення першого речення ч. 3 ст. 62 Конституції України, суть якого зводиться до того, що обвинувачення у вчиненні злочину не може ґрунтуватися на фактичних даних, одержаних в результаті оперативно-розшукової діяльності уповноваженою на те особою без дотримання конституційних положень або з порушенням порядку, встановленого законом, а також одержаних шляхом вчинення цілеспрямованих дій щодо їх збирання і фіксації із застосуванням заходів, передбачених ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність», особою, не уповноваженою на здійснення такої діяльності [17]. Невипадково, на міжнародному симпозиумі «Забезпечення єдності судової практики у кримінальних справах в контексті подій 2013-2014 років в Україні» суддя Верховного Суду України Г. Канигіна критично торкнулася питання, наскільки ст. 615 КПК України відповідає міжнародним договорам, за якими України взяла зобов'язання, та Конституції, який вплив вона буде мати на судову практику [18].

Зрозуміло, що забезпечити неухильне дотримання законності та прав людини в умовах проведення АТО дуже складно, а іноді й неможливо. Проте КПК містить жорсткі вимоги щодо порядку збирання доказів та їх закріплення, щодо допустимості доказів, у тому числі й отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. А тому, з метою забезпечення прав і свобод людини процес досудового розслідування повинен бути чітко регламен-

тований [19, с. 74], з урахуванням міжнародних стандартів і конституційних приписів, задля уникнення беззаконня та свавілля.

Перелік посилань

1. *Кримінальний процесуальний кодекс України* [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page1> (дата звернення: 25.10.2017).
2. *Конституція України* [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/para4253#n4253> (дата звернення: 25.10.2017).
3. *Блага А.* Аналітичний огляд права на свободу та особисту недоторканність в Україні [Електронний ресурс]. Режим доступу: helsinki.org.ua/index.php?id=1423474539 (дата звернення: 20.11.2017).
4. *Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: закон України* [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1631-18/para5#n5> (дата звернення: 25.10.2017).
5. *Рогатюк І. В.* Рішення прокурора під час закінчення досудового слідства у звичайних та особливих умовах // Особливості процесуального доказування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях: матеріали круглого столу (26 липня 2016 року) / НАПУ. Київ, 2016. С. 95–98.
6. *Капліна О. В.* Проблеми застосування норм кримінального процесуального законодавства в умовах проведення АТО // Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали пост. діючого наук.-практ. семінару, 17 жовт. 2014 р. Харків, 2014. Вип. 6. С. 46–51.
7. *Про рішення* Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»: [Указ Президента України № 405/2014 від 14 квітня 2014 року Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/405/2014> (дата звернення: 25.10.2017).
8. *Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції: закон України* [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1669-18> (дата звернення: 25.10.2017).
9. *Про затвердження* переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція: розпорядження Кабінету Міністрів України № 1053-р від 30 жовтня 2014 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1053-2014-%D1%80> (дата звернення: 25.10.2017).
10. *Про зупинення дії* розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2014 р. № 1053 № 1079-р від 05 листопада 2014 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1079-2014-%D1%80> (дата звернення: 25.10.2017).
11. *Про затвердження* переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція, та визнання такими, що втратили чинність, деяких розпоряджень Кабінету Міністрів України: розпорядження Кабінету Міністрів України № 1275-р від 02 грудня 2015 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1275-2015-%D1%80/para8#n8> (дата звернення: 25.10.2017).

12. *Хаваліц О. В.* Прокурорський нагляд за додержанням законів при розслідуванні кримінальних правопорушень терористичного характеру : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09 / Східноєвропейський нац. ун-т ім. Л. Українки. Луцьк, 2016. С. 162.
13. *Вирок* Краматорського районного суду Донецької області від 23 жовтня 2017 року. Справа № 220/298/16-к [Електронний ресурс] / Єдиний державний реєстр судових рішень. Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/69877006>. На момент подання статті до редакції означений вирок не набрав законної сили, оскільки 04 грудня 2017 року відкрито апеляційне провадження по справі, а дата розгляду ще не призначена.
14. *Вирок* Ізюмського міськрайонного суду Харківської області від 21.12.2016 року. Справа № 234/13321/15-к [Електронний документ]. / Єдиний державний реєстр судових рішень. Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/63543197>. На момент подання статті до редакції означений вирок також не набрав законної сили, оскільки 02 лютого 2017 року відкрито апеляційне провадження, ухвалою Апеляційного суду Харківської області від 15 лютого 2017 року призначено апеляційний розгляд справи на 14 березня 2017 р., проте й дотепер апеляційний розгляд справи не було розпочато.
15. *Вирок* Красноармійського районного суду Донецької області від 14.09.2016 р. Набрав законної сили 28.02.2017 р. Див.: Справа № 235/9820/15-к [Електронний ресурс]. / Єдиний державний реєстр судових рішень. Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/61276495>. Залишений без змін ухвалою Апеляційного суду Донецької області від 28.02.2017 р. та ухвалою ВССУ від 26.10.2017 р.
16. *Конвенція «Про захист прав людини і основоположних свобод»* [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 25.10.2017).
17. *Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України* [Електронний документ]/ сайт ВРУ. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11>.
18. *Єдність судової практики у кримінальних справах щодо тероризму* // Вісник Верховного Суду України. 2014. № 11(171). С. 4–7.
19. *Маляренко В. Т.* Відповідальність держави перед своїми громадянами на непідконтрольних територіях: сучасні виклики та шляхи вирішення // Особливості процесуального доказування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях: матеріали круглого столу (26 липня 2016 року) / НАПУ. Київ, 2016. С. 73–77.

ПРАКТИКА ПРИМЕНЕНИЯ СТАТЬИ 615 УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССУАЛЬНОГО КОДЕКСА УКРАИНЫ (ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНОЙ АСПЕКТ)

А. В. Одерий
И. С. Клечановский
Ю. И. Клечановская

Использование положений ст. 615 Уголовного процессуального кодекса Украины (УПК) во время досудебного расследования проявило отдельные проблемы, что вызвало научную дискуссию. Специалистами были высказаны как позитивные отзывы относительно ее влияния на принятие процессуальных решений во время досудебного расследо-

вания в зоне антитеррористической операции (АТО), так и критические. Последние связаны с тем, что в соответствии с действующим законодательством не только предотвращение преступности и борьба с ней, но и борьба с терроризмом, в частности в зоне АТО, должна основываться на принципах законности и неукоснительного соблюдения прав и свобод человека и гражданина, приоритетности защиты жизни и здоровья людей, подвергающихся опасности вследствие нахождения в зоне террористической деятельности. Проведен теоретический анализ нормативного обеспечения ст. 615 УПК, в результате чего установлено, что в период времени с 05 ноября 2014 года по 02 декабря 2015 года в вопросе определения территории проведения АТО существовал правовой вакуум, что подтверждается и исследованиями других учёных. Высказана авторская позиция и в отношении положений ст. 615 УПК относительно термина «соответствующий прокурор». Определено, что судебная практика не имеет единого взгляда на результаты использования положений упоминаемой статьи, в подтверждение чему приведены конкретные примеры, где судом даны этому диаметрально разные оценки (от оправдания обвиняемого и до наоборот). С учетом этого констатируется, что сложившаяся ситуация есть неприемлемой и свидетельствует о несовершенстве критериев применения ст. 615 УПК Украины, что создает условия для ограничения прав и свобод человека. Авторами обращено внимание на то, что не выполнение положений международного права и решений Конституционного Суда Украины может привести в будущем к обращениям в Европейский суд по правам человека относительно нарушения права на справедливое и публичное рассмотрение дела в разумные сроки независимым и беспристрастным судом.

**PRACTICAL ASPECTS OF APPLICATION OF ARTICLE 615
OF THE CRIMINAL PROCEDURE CODE OF UKRAINE
(THE THEORETICAL AND APPLIED ASPECT)**

**O. Oderii
I. Klechanovskyi
Yu. Klechanovska**

The use of the provisions of Article 615 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (CPC) during the pre-trial investigation showed some problems, which caused a scientific discussion. The experts expressed both positive comments on its influence on the adoption of procedural decisions during the pre-trial investigation in the anti-terrorist operation zone (ATO) and critical comments. The latter are connected with the fact that, in accordance with the current legislation, not only the prevention and combating of crime, but also the fight against terrorism, in particular in the ATO zone, must be based on the principles of legality and strict observance of human and citizen rights and freedoms, the priority of protecting life and the health of people endangered by being in the zone of terrorist activity. There has been conducted the theoretical analysis of the normative provision of Article 615 of the Criminal Procedure Code, as a result of which it was established that during the period from November 5, 2014 to December 2, 2015 there was a legal vacuum in the issue of determining the territory for conducting ATO, which is confirmed by the research of other scientists. There has been expressed the author's position with respect to the provisions of Article 615 of the CPC concerning the term "relevant prosecutor". It is determined that the judicial practice does not have a unified view of the results of using the provisions of the article mentioned, in support of which specific examples are given where the court has given the diametrically different estimates (from the defendant's justification and vice versa). Taking into account this fact, it is stated that the current situation is unacceptable and testifies to the imperfection of the criteria for applying Article 615 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, which creates conditions for the restriction of human rights and freedoms. The

authors draw attention to the fact that failure to comply with the provisions of international law and decisions of the Constitutional Court of Ukraine may lead in the future to appeals to the European Court of Human Rights regarding the violation of the right to a fair and public hearing of the case within a reasonable time by an independent and impartial court.

УДК 343.98

І. В. Пиріг
доктор юридичних наук, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СУТНІСТЬ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТОЛОГІЇ ТА ЇЇ МІСЦЕ В СИСТЕМІ НАУК

На основі аналізу думок науковців визначено поняття судової експертології як окремої науки, відокремлено її предмет та систему. Проаналізовано співвідношення предмету судової експертології та криміналістики, надано власне розуміння їх правової природи та місця в системі наук.

Дискусії серед науковців з приводу предмета та об'єкта судової експертології почалися з виокремлення її як самостійної науки спочатку в межах криміналістики, а потім окремо від неї. Першими таку ідею висловив А. І. Вінберг щодо розробки загальної теорії криміналістичної експертизи в межах криміналістики. Він зазначав, що «для розвитку криміналістичної експертизи потрібна наукова розробка її загальної теорії. Базою для її наукової розробки багато в чому слугують технічні та природознавчі науки» [1, с. 77]. Схожої думки дотримувався О. Р. Шляхов, але вже виділяючи її як самостійну науку з розділу криміналістичної тактики: «теорію криміналістичної експертизи потрібно виділити із загального курсу криміналістики. Методика криміналістичної експертизи повинна відбрунькуватися, таким чином, від слідчої тактики. Таке рішення давно вже назріло, воно фактично вже здійснюється» [2, с. 12].

Вирішальним етапом у становленні судової експертології стали праці А. І. Вінберга і Н. Т. Малаховської. В статті «Судова експертологія — нова галузь науки», що вийшла друком у 1973 р., вони визначили її як науку «про закони та методологію формування, розвитку судових експертиз, закономірності вивчення їх об'єктів на основі застосування спеціальних знань, запозичених з базових (материнських) наук і відповідно трансформованих, що проводяться в межах правової регламентації та в тих організаційних формах, які забезпечують доказове значення у справі висновків судових експертів у кримінальному й цивільному судочинстві» [3, с. 49]. Автори розвинули свої погляди у навчальному посібнику «Судова експертологія (загальнотеоретичні та методологічні проблеми судових експертиз)», зазначаючи, що судова